

Наукова новизна роботи полягає у вивченні прийомів "подвійного кодування" в балеті Д. Авдиша "Майстер і Маргарита". Досвід минулої культури у вигляді кодів-образів роману М. Булгакова презентований у постмодерністському хореографічному творі початку ХХІ ст. Увесь балет представляє собою образну тканину з цитат, алюзій, ремінісценцій, *deja-vu*. Його рекламна привабливість пов'язана з використанням відомої назви "Майстер і Маргарита" та образів роману. Цей експериментальний твір Д. Авдиша віддзеркалює важливий принцип "подвійного кодування" як привабливість балету масовому глядачу й інтелектуалу. Характерними прикметами цього постмодерністського твору є "цитати, монтаж різних дискурсів, розширення категорії текстуальності, різного роду трансгресії" (Липовецький), в тому числі у хореографічному тексті балету.

Хореографічна мова як мова пластичних рухів так само є різновидом "комунікативних архетипів" (Д. Кірнарська), які виокремлюються у специфічних балетних рухах: заклик, прохання, медитація, гра.

Еклектичність стилістичних засобів, музична фрагментарність і сюжетна невизначеність створюють умови для подвійного розкодування змісту цього балету. При цьому музичні твори, які не були спеціально призначені для цього балету, стали своєрідними кодами з подальшим процесом розкодування. Розкодування хореографічних емблем відбувається через функції семантики, засоби трансформації знаків, символів та кодів та включення їх в систему інтертекстуальності.

Висновки. Отже, у балеті "Майстер і Маргарита" феномен подвійного кодування перш за все пов'язаний зі структурою хореографічного і музичного текстів. Як постмодерністський текст, він включає до себе художні образи із раніше створеного тематичного матеріалу і технік авангарду та популярної культури – це стосується музики і хореографії, світлового і сценічного оформлень. Внаслідок цього автори "апелюють до мас і до професіоналів", що є характерною рисою подвійного кодування в мистецтві. Крім того, відбувається переігравання першоджерел: не тільки літературного, а й музичного, бо музика була написана не спеціально для балетної вистави, тому використовується навіть з деконструктивним переінакшенням. "Мовна гра" в музиці, як і хореографічна гра, створюють той "радикальний еклектизм" у всьому творі через пародійне співставлення текстуальних світів, про яке говорив Ч. Дженкс.

Література

1. Краткая энциклопедия символов // Александр Грэфенштейн [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.symbolarium.ru/index.php>.
2. Леонардо да Винчи. Суждение о науке и искусстве / Леонардо да Винчи. – СПб.: Азбука, 2001. – 704 с.
3. Туркевич В. "Майстер і Маргарита" мовою балету / Туркевич Василь // День. – №83, 2007.

References

1. Short encyclopedia of symbols. Alexander Grefenshteyn. Retrieved from: <http://www.symbolarium.ru/index.php/> [in Russian].
2. Leonardo da Vinci. (2001). The Judgment of the Science and Art. SPb : Azbuka. [in Russian].
3. Turkevich, Vasil (2007). "The Master and Margarita" in a language of a ballet. Newspaper "Day", 83. Retrieved from <https://day.kyiv.ua/uk/article/kultura/mayster-i-margarita-movoyu-baletu> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 14.12.2016 р.

UDC 781.6+783.6

Varakuta Maryna

PhD in Arts, associated professor
of the History and theory of Music Chair,
Mikhail Glinka Dnipropetrovsk Academy of Music
amilomarina@i.ua

THE MEANING OF THE CONCERT PHENOMENON PRINCIPLE IN A CONTEMPORARY CHORAL CONCERT (M. SKORYK "SACRED CONCERT")

Purpose of Article. The concert phenomenon is a style attribute of a choral concert genre of the late XVII-XVIII centuries. In choral concerts of the modern Ukrainian composers this phenomenon is being reinterpreted a lot. The purposes of the work are to determine and to characterize the concert attributes in choral concerts of baroque and classicism stages, and to analyze the contemporary examples of a choral concert genre, whereas the concert features lose its leading meanings. **Methodology.** The methodology of the research is based on historical-typological and genre-stylistic methods. The historical-typological method is connected with the problems of historical evolution of the Ukrainian sacred music, the genre-stylistic method deals with the questions of contemporary music analysis. **Scientific novelty.** The scientific novelty of the work is defined by the fact that the interaction of the concepts "concert – concert phenomenon" in the genre of sacred concert did not get proper interpretation in scientific literature. **Conclusions.** The conclusions lay in justifying the reasons according to which the authors of the modern choral concerts gradually refuse from the concert phenomenon attributes in their works.

Keywords: choral concert, sacred concert, concertness, sacredness, liturgical text.

Варакута Марина Іванівна, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри історії та теорії музики Дніпропетровської академії музики ім. М. Глінки

Значення принципу концертності у сучасному хоровому концерті (на прикладі "Духовного концерту" М. Скорика)

Принцип концертності є стильовим атрибутом жанру хорового концерту кінця XVII–XVIII ст. У хорових концертах сучасних українських композиторів цей принцип багато в чому переосмислюється. **Метою роботи** є виявлення і характеристика ознак концертності у хорових концертах барокового і класичного етапів та аналіз сучасних зразків жанру хорового концерту, в яких ознаки концертності втрачають своє провідне значення. **Методологія** дослідження ґрунтується на історико-типологічному і жанрово-стильовому методах. Історико-типологічний метод пов'язаний з проблемами еволюції української духовної музики, жанрово-стильовий – з питаннями аналізу сучасної музики. **Наукова новизна** роботи визначається тим, що взаємодія понять "концерт – концертність" у жанрі духовного концерту не одержала належного висвітлення в науковій літературі. **Висновки** полягають в обґрунтуванні причин, за якими автори сучасних хорових концертів поступово відмовляються від атрибутів концертності у своїх творах.

Ключові слова: хоровий концерт, духовний концерт, концертність, сакральність, літургійний текст.

Варакута Марина Іванівна, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри історії та теорії музики Дніпропетровської академії музики ім. М. Глінки

Значение принципа концертности в современном хоровом концерте (на примере "Духовного концерта" М. Скорика)

Принцип концертности является стилевым атрибутом жанра хорового концерта конца XVII–XVIII века. В хоровых концертах современных украинских композиторов этот принцип во многом переосмысливается. **Целью работы** является определение и характеристика признака концертности в хоровых концертах барочного и классического этапов, а также анализ современных образцов жанра хорового концерта, в которых признаки концертности теряют свое ведущее значение. **Методология** исследования базируется на историко-типологическом и жанрово-стилевом методах. Историко-типологический метод связан с проблемами исторической эволюции украинской духовной музыки, а жанрово-стилевой – с вопросами анализа современной музыки. **Научная новизна** работы определяется тем, что взаимодействие понятий "концерт – концертность" в жанре духовного концерта не получило надлежащего освещения в научной литературе. **Выводы** заключаются в обосновании причин, по которым авторы хоровых концертов постепенно отказываются от атрибутов концертности в своих произведениях.

Ключевые слова: хоровой концерт, духовный концерт, концертность, сакральность, литургический текст.

The problem. The genre of choral concert is one of the most widespread in Ukrainian music. Having overwhelmed moments of golden age and decay, it has revived in recent decades, proving the importance of such phenomenon as genetic memory of the national music culture. The endurance of the genre is due to the birth of new forms of its existence, which correspond to the changed life conditions and are adjusted to the new needs of society. On this path, the genre underwent transformation of some important attributes, which have earlier defined its genre-stylistic essence and eventually lost this meaning due to extraordinarily powerful external influences. These attributes include the concert phenomenon: preserving the genre name "concert", composers quite often deprive their choral works of features of the concert phenomenon. The reasons for this have not been studied.

The analysis of recent researches and publications. Genre of choral concert has been studied in the great amount of scientific works. The concert phenomenon principles as stylistic attribute of part style music language were analyzed in the works by N. O. Herasymova-Persydska, M. Rytysareva, T. Gusarchuk, A. Kutsevych and others wrote about the concert phenomenon in choral concerts by D. Bortnyansky, M. Berezovsky, A. Vedel and S. Dehtyariov. Genre modifications of choral works of Ukrainian composers of the turn-of-the XVIII-XIX-centuries, including the aspect of the concert phenomenon, were studied by L. Parkhomenko, A. Tereschenko, L. Korniy. The problems of the revival of choral concert genre a 'Capella in Ukrainian music at the end of XX – beginning of XXI centuries were mentioned in several dissertation researches and scientific publications over the last two decades (L. Ryazantseva, H. Batychko, V. Osypenko, Y. Kyrylenko and others). The examination of the existing scientific literature has shown that the problem we have chosen did not get the proper coverage.

The aim of our research is to define the reasons for conscious or unconscious rejection of immanently attributable concert phenomenon principles by modern choral concerts' authors.

We chose for the analysis work "Sacred concert" by Myroslav Skoryk as its musical language is deprived of concert phenomenon features.

The basic matter. Genre of choral concert in Ukrainian music is deeply rooted. Its beginning is bound with works of the first significantly professional Ukrainian musician Mykola Pavlovych Dyletsky (1630-1690), who lived in Kyiv (according to I. Korneev), the alumnus of Wilno school of church singing. In the second half of XVII century Wilno, the capital of the Grand Duchy of Lithuania, had multi-religious environment and was integrated with European culture due to the multilevel interactions. That is why the alumni of Wilno school had excellent musical education and were familiar with the latest composing techniques. One of such techniques of the XVII century became the technique of giving concerts, which gave birth to a new style school of musical art. Nowadays, it is known as style concerto, i.e. concert style.

Eastern Orthodox Church in the Grand Duchy of Lithuania had polyphonic singing, which was developing during XVII century mostly in non-concert forms. At the times of M. Dyletsky, under the influence of

secular and church music of the West tradition, which sounded in Wilno, polyphonic singing was enriched with features of concert style. In its depths a new genre was formed – a part song concert with principles of master performance, peculiar to secular instrumental music of Western European Baroque.

Among the main features of the concert style in the Ukrainian choral concert of Baroque and partially, Classicism, N. Herasymova-Persydska, a prominent researcher of that period indicates the following:

1. Polychoiriness, operating massive choir sounding, which creates conditions for contrast of dynamics and invoice.
2. Complicated melodics of instrumental type, with prolonged figurative descants.
3. Developed imitation system, based on the principle of "contest" between voices.
4. Rhythmical flexibility of voices.
5. Rapid tempo, extraordinary mobility of every voice, constant insertions and exclusions of parts.
6. Exarticulation of several ensemble syllables (2 soloists + bass) from the choir tutti and their contrasting during the whole composition.
7. Successive joining of choirs, which creates space-phonetic effects [2].

The most famous work in concert genre by M. Dyletsky is the eight-voice part song concert "Thy entered the church" ("Вошел еси во церков"). This work embodies all features of the new concert style that is why M. Dyletsky mentioned it in his treatise "Musical grammar". Features of the concert phenomenon can also be found in some other great choral cycles by M. Dyletsky – in the famous Sunday canon and Divine Services, although these compositions do not have direct relation to the genre of part song concert.

A remarkable contribution to the development of concert genre and concert phenomenon was made by another famous composer of the part song period V. Tytov (1650-1715). Until now it is not established, what composing school he belonged to and got musical education, but in the imitative-polyphonic technique of his extremely brilliant polychoir concerts and liturgies, we may feel influences of Italian Renaissance polyphonic school.

In the compositions of the second half of the XVIII century features of choral concert genre became stable. Concert cycle developed its structure and became a body of several contrasting parts, each of which relied on certain genre ground, which were shown through peculiarities of theme and principles of musical motion. The main significance, as it had been before, was given to the features of the concert phenomenon, which determined a specific character of style of language in choral concert at that time [6]. Unlike during a part song period, a clear differentiation between concert and liturgy appeared. As a consequence, features of a concert style were removed from a liturgical cycle.

If the development of choral concert of the second half of XVII-XVIII centuries comprises the classical period and is labeled by the researchers as Golden Age of Ukrainian sacred music (L. Korniy), then its revival in the turn-of XX-XXI centuries progresses under the name of neo-style and the genre itself gradually loses its leading position and ties with church liturgical music [5]. This happens due to a significant broadening of the genre grounds of choral music of the XIX-XX centuries. In virtue of that, compositions of concert genre are deprived of their immanent features, which include characteristics of a concert style. We come across examples of such genre transformation of sacred music already at the end of XIX century (we mark as an example famous concert "Do not reject me in senium" ("Не отвержи мене во время старости") by P. Chesnokov for bass and mixed choir). The works of composers of the turn-of-the XX-XXI centuries accelerate and increase this tendency.

As a bright example of the new approach to the definition of notion of the concert phenomenon in genre system of modern choir music we may name "Sacred concert" written by the famous Ukrainian composer Myroslav Skoryk. This work was written in 1998 and reflected the inner necessity of Ukrainian musicians in creating sacred music, as it became possible only now, after the notorious times of a long ideological ban on any demonstrations of religiousness and sacredness.

The premiere of the work was on the sixth Ukrainian international music festival "Kiev-Musik-Fest" of 1998 year (the executants are a municipal chamber choir "Kiev", the conductor is Mykola Hobdych). In 2003 the concert was edited in a new redaction.

"Sacred concert" was composed for soprano, tenor and mixed choir. The Ukrainian translations of different canonical texts are the text base. These are liturgical and commemorative prayers (Trisagion, Pater Noster, Ektenia, a requiem) and psalmus ("Who lives under the Almighty God protection", "The blessed innocent who live according to the Lord's obligation"). Some texts are repeated along with the music themes (for example, "Holy God"). M. Skoryk explained that during his work with the composition he interfered in the text to make it closer to the plan:

"I took the text and used the most important to my mind words that fit me in sounding, rhythm. However, at the same time I kept a storyline, an idea, content. <...> This corresponds to my tasks" [cited from 3, 421].

T. Gusarchuk calls this Concert a composition of a tragic conception, a concert-requiem where "a master thinks over a persistent problem of life and death, adding to his reasoning the religious ones, seeking agreement and answers, finding and losing them, thereby constantly – from the first till the last measure – keeping the listeners in an intense anticipation, as each of us needs this response" [3, 421].

In the Concert music the restrained emotions prevail, the slow tempos dominate (Lento, Andante, Largo), among the dynamic marks the priority is given to p mark which is overcome only in a dramatic climax ("I cry

and greet") where the true tragic emotions are burst through the external restraint. The inner struggle runs "asymptomatic", varying from the side of hope to the side of disappointment, heartache and moral suffering.

The texture of the analyzed composition distinctly is divided into relief and background. The lead singers are the bearers of the melodious basis. They have separate solo parts that sound accompanied by the choir and only in one structure are united into a duet. The choir performs a background function where a chordal voice-leading with a chorale texture basis prevails. The long-term pedal notes often occur in the choral sections. Against their background the expressive melodic cues of soloists sound. The melodic lines of solo and choral parties are built on simple intonation turns close to the expressive human speech. It does not have complicated masterful vocal and intra component singing warm-up of the jubilus type being peculiar for the native choral concert genre.

The general arrangement of the Concert arises from the sequence of various text music structures, some of them are repeated over a distance. Harsh contrasts are absent here, each successive utterance as if grows from a prior one and continues it. A large number of little structures are combined into three large sections (A, B, C) that are alternated like rondeau form (A – B – A1 – C – A2) with the features of reprise (between A and A2). Such structural models are not typical for the choral concert genre which aims at rhythmicity and contrast.

T. Gusarchuk analyzing this Concert points out that the composition reflects M. Skoryk's tendency to a conscious prop on the native choral music traditions – a part concert, M. Berezovsky, Bortniansky and A. Vedel's legacy, and notes that a composer tried "to slightly refresh these traditions by the new harmonies and modulations, unexpected and keen ones", as "a transition from a canonical tradition to the new harmonies, modulations and sonorance should be gradual" [3, 435]. The prop on the traditions causes, to a researcher's mind, the manifestation of two factors of the concert phenomenon: the first is texture-timbre dramaturgy, the second is the availability of centrifugated arrangements. In addition to this, each of the concert phenomenon factors is embodied in a new way: the texture aspect is realized by combining a choral tutti, solo parts (soprano and tenor) as well as the soloists of the ensemble (a duet of soprano and tenor), imitation is embodied for reproducing the recurrent verbs dealing with the transfer of energy movement ("will save", "won't stumble", "will come") [3, 433].

The mentioned above factors can only indirectly be considered manifestations of the concert phenomenon that are typical to a choral concert genre as they are very extremely common in music and happen in the compositions of various genres. To our mind, a composer deliberately prevents the typical features of a concert phenomenon in "Sacred Concert" to reproduce the necessary figurative-emotional state associated with the penitential-requiem theme and to reflect the frankest feelings of a person who addresses to God in a rough time: a desire to pray, faith, requests, expectations, desire for the salvation of a soul, a desire to become stronger and wiser despite the tribulations.

The artful concert phenomenon would be absolutely irrelevant in such figurative-thoughtful context. The preservation of a genre name "concert" reflects a specific, individual interpretation of the genre in the works of a contemporary author. This resulted in the selection of only a few genre traits, the features of the concert phenomenon in the traditional sense turned out to be redundant.

M. Skoryk's "Sacred Concert" according to content and imagery completely comes under a definition "music of sorrow". M. Gogol wrote about music of sorrow that "it does not sound anywhere in a way it sounds at the Ukrainians" [cited: from 1], in this sense it approaches to the figurative-emotional concepts of A. Vedel's choral concerts.

The conclusions. The analysis of M. Skoryk's "Sacred concert" showed that the features of concert phenomenon indirectly typical for this genre are represented rather indirectly and this is connected with the author's individual interpretation of the choral concert genre which preserves the inner generalized philosophical pithiness and the depth, but changes the outer manifestations and techniques to reflect the informative concepts. Such aspirations are observed in the works of other composers and these are the reasons of the absence of the strongly expressed features of the concert phenomenon in the choral concerts of our times.

Thus, at the present stage of the evolution of a choral concert genre the principles of the concert phenomenon are gradually losing the sense of the obligatory genre attribute. This does not downplay the genre, but rather expands the genre boundaries by the individual understanding of its specificity and verbal and stylistic innovations.

Література

1. Бермес І. Хорова творчість Мирослава Скорика (на прикладі обробки "Хиляються ворота" / І. Бермес. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jm/Soc_Gum/Vpu/Myst/2008_14/statti/Bermes.pdf.
2. Герасимова-Персидська Н. О. Хоровий концерт на Україні XVII–XVIII ст. / Н. Герасимова-Персидська. – К.: Музична Україна, 1978. – 181 с.
3. Гусарчук Т. "Духовний концерт" Мирослава Скорика: концепційна трансгресія та її інтонаційне втілення / Т. Гусарчук // Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського. – К., 2013. – Вип. 86. – С. 419–436.
4. Кияновська Л. Мирослав Скорик: творчий портрет композитора в дзеркалі епохи / Л. Кияновська. – Львів : Сполом, 1998. – 216 с.

5. Рязанцева Л. Про еволюцію жанру хорового концерту в російській та українській музиці XVII–XX століть / Л. Рязанцева // Музичне мистецтво [Упоряд. Т. В. Тукова, О. В. Скрипник]. – Донецьк : Юго-Восток, 2006. – Вип. 6. – С. 51–60.

6. Шуміліна О. А. Стилєва динаміка української духовної музики XVII–XVIII століть (за матеріалами рукописних колекцій): Монографія / О. Шуміліна. – Донецьк : Браво, 2012. – 299 с.

References

1. Bermes, I. (2008). Myroslav Skoryk's choral works (on the basis of "Gates is moving" processing). Retrieved from http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vpu/Myst/2008_14/statii/Bermes.pdf [in Ukrainian].

2. Herasimova-Persidska, N. O. (1978). Choral concert in Ukraine of the XVII–XVIII centuries. Kyiv: Musical Ukraine [in Ukrainian].

3. Gusarchuk, N. (2013). Myroslav Skoryk's "Sacred concert": conceptional transgression and its intonational realization. Scientific reporter of P. I. Chaykovsky National Music Academy of Ukraine, 86, 419–436 [in Ukrainian].

4. Kyuanovska, L. (1998). Myroslav Skoryk: a creative portrait of the composer in the mirror of the era. Lviv, Spolom [in Ukrainian].

5. Ryazantseva, L. (2006). About the evolution of the choral concert genre in the Russian and Ukrainian music of XVII–XX centuries. Music art. T. Tukova, O. Skrypnik (Eds.). 6. (pp. 51–60). Donetsk: Yugo-Vostok [in Ukrainian].

6. Shumilina, O. A. (2012). The Stylistic dynamics of the Ukrainian sacred music of XVII–XVIII centuries (on the basis of the manuscripts). Donetsk: "Bravo" [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 24.11.2016 р.

УДК 793.3

Герц Ірина Іванівна

заслужений працівник культури України,
доцент кафедри сучасної хореографії
Київського національного
університету культури і мистецтв
Ira-herts@ukr.net

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ І НАВИЧОК СТУДЕНТІВ-ХОРЕОГРАФІВ ЯК МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ХОРЕОГРАФІЇ

Метою статті є визначення основних творчих здібностей у студентів хореографічної спеціалізації для формування у них професійних умінь та навичок для майбутнього викладання хореографії. **Методологія** дослідження полягає у застосуванні аналітичного, функціонального, мистецтвознавчого і системного методів дослідження показників професійних функцій хореографа, його майстерності у викладацькій діяльності, готовності до саморозвитку. **Наукова новизна** статті полягає в удосконаленні положень щодо: використання у навчальному процесі спеціальних прийомів і методів; визначення об'єктивних критеріїв показників образної оригінальності в хореографічній діяльності; поетапних теоретико-практичних методів протягом навчання у вищому навчальному закладі. У **висновках** відзначено, що, по-перше, завданням вищої спеціальної освіти є підготовка й виховання фахівця, здатного творчо мислити, застосовувати отримані знання та використовувати їх у художньо-творчій і сценічній діяльності; по-друге, актуальним завданням вищої хореографічної освіти є підготовка не лише виконавців, а й самостійних митців, всебічно обдарованих особистостей, творчих індивідуальностей; по-третє, перед викладачами кафедри сучасної хореографії стоїть завдання інтегрувати практичні знання і навички майбутнього спеціаліста з хореографічного мистецтва з психолого-педагогічною складовою навчання хореографічним дисциплінам.

Ключові слова: хореограф, викладач, хореографічна підготовка, професійне навчання.

Герц Ирина Ивановна, заслуженный работник культуры Украины, доцент кафедры современной хореографии Киевского национального университета культуры и искусств

Формирование умений и навыков студентов-хореографов как будущих преподавателей хореографии

Целью статьи является определение основных творческих способностей у студентов хореографической специализации для формирования у них профессиональных умений и навыков для преподавания хореографии. **Методология** исследования заключается в применении аналитического, функционального, искусствоведческого и системного методов исследования показателей профессиональных функций хореографа, его мастерства в преподавательской деятельности, готовности к саморазвитию. **Научная новизна** статьи заключается в совершенствовании положений относительно: использования в учебном процессе специальных приемов и методов; определения объективных критериев показателей образной оригинальности в хореографической деятельности; поэтапных теоретико-практических методов на протяжении обучения в высшем учебном заведении. В **выводах** отмечено, что, во-первых, задачей высшего специального образования является подготовка и воспитание специалиста, способного творчески мыслить, применять полученные знания и использовать их в художественно-творческой и сценической деятельности; во-вторых, актуальной задачей высшего хореографического образования является подготовка не только исполнителей, но и самостоятельных художников, всесторонне одаренных личностей, творческих индивидуальностей; в-третьих, перед преподавателями кафедры современной хо-